

fieri additio unitatis novae, quae cum tribus unitatibus constituat quaternarium qui est numerus major; tamen ille modus in formis non est possibilis, ut forma adveniens cum forma praeeistente in materia constituat perfectionem formam. Et hujus diversitatis ratio est duplex: quia additio numeri super numerum est secundum partes integrales, sive quantitativas, in quantum unus numerus excedit alium. Ad talem autem excessum habendum nihil refert utrum accepto minore numero addamus aliquid faciendo ipsum minorem numerum partem majoris, vel quod accipiamus majorem numerum seorsum omnino ex omnibus unitatibus: utroque enim modo unus numerus excedit alium secundum quantitatem. Sed additio formae super formam ejusdem generis est secundum perfectionem. Tota autem perfectio quae est in forma imperfectiore¹ est in forma perfectiore per se; et ita nulla perfectio cresceret eis ex formis. Et tanto forma est simplicior, quanto major est et perfectior: licet in numeris sit e contrario: quia quanto numerus est major, tanto est compositior. Et ideo non potest fieri additio formae existenti, sicut fit in numeris additio numero praeeistenti. Alia ratio hujus diversitatis est, quia numerus non est quid unum simpliciter, sed unum aggregatione unitatum: et ideo sibi competit habere plures partes, quarum quaelibet est in actu. Et ideo quocumque modo fiat additio partis ad partem, resultat numerus major. Sed substantia materialis est unum quid simpliciter: et ideo non possunt in ea esse plures actualitates, ut infra dicitur: et ideo adveniente una forma substantiali, necesse est aliam cedere. Et secundum hoc convenientior est similitudo formarum ad figuras, quam ad numeros, eo quod figura sequitur formam continui. Quam similitudinem ponit Philosophus in 2 de Anima, sic inquires. Similiter se habent ei quod de figuris est, et quae secundum animam sunt. Semper enim in eo quod est consequenter est potentia quod prius est, in figuris et in animatis; ut in tetragono quidem trigonum. In sensitivo autem vegetativum. Manifestum est autem in figuris, quod ad habendum speciem majorem, trigono manente, non est illi addenda aliqua linea ut habeatur tetragonus, quia qualitercumque addatur illa linea non esset figura major, quia non esset alia clausio quam prius. Nec etiam trigono praeeistente potest addi novum quaternarium ad constituendum cum ipso subjecto sive corpore secundum numerum duae figurae ejusdem generis: sed oportet ad hoc quod corpus trigonum fiat tetragonum, amovere per decisionem de

¹ Al. quae est in forma, imperfectior.

corpore, ut destruatür figura triangularis vel si sit flexibilis vel ductibilis, oportet in ipso aliam curvationem facere, ut habeantur quatuor anguli destructis primis angulis qui fuerunt in figura triangulari. Sic ergo necesse est additionem vel subtractionem in substantiis rerum fieri, ut adveniente nova forma, corrumpatur illa quae praeeexistebat, sicut in figuris patet, et sicut in numeris, quorum unus accipitur post alium seorsum ex aliis unitatibus omnibus, cum unus plures unitates contineat quam alter, et sic cadit super ipsum. Patet etiam, quod tota illa via procedit secundum sententiam Philosophi; quia propositiones ex quibus ostensum est propositum, ab eo sumptae sunt, et secundum sensum, quem intellexit. Sed unum dubium restat videre: quia videtur esse probatum, quod in homine non sint plures formae substantiales: quia anima rationalis cum sit incorruptibilis, non videtur esse ejusdem generis cum aliis materialibus quae sunt corruptibiles: quia corruptibile et incorruptibile differunt secundum genus, ut dicitur 10 Metaphysicorum: et ita anima rationalis compatitur secum quadam formas corporales in homine, ut sint duae formae in homine, scilicet anima rationalis et forma corporis. Ad hoc dicendum est, quod propter hoc anima constituta est in confinio substantiarum separatarum quae sunt incorporeales, et formarum materialium, quae sunt corporales: est enim infima formarum incorruptibilium et suprema formarum corruptibilium: et propter hoc est partim separata a materia, et partim in materia. Secundum intellectum namque et voluntatem separata et incorruptibilis est: et quantum ad hoc pertinet ad genus substantiarum separatarum: sed secundum alias potentias est actus materiae, et secundum illas est corruptibilis: et sic pertinet ad genus formarum materialium quae sunt corruptibiles. Quod patet ex hoc quod per potentias illas, scilicet sensitivam et vegetativam, continet perfectionem quae reperitur in formis brutorum, sed eminentius. Unde impossibile est quod compatiatür secum aliam in eodem subjecto, cum sit ejusdem generis cum unaquaque; sicut et omnes formae aliae sunt impossibiles propter hoc quod sunt ejusdem generis, ut ostensum est.

PARS SECUNDA.

Sequitur de secunda via ostendendi propositum, quae sumitur ex potestate essentiali formae substantialis, ex hoc scilicet quod quaelibet forma substantialis constituit ens simpliciter. Et ne fiat disceptatio de vocabulo, voco ens simpliciter illud

¹ Al. amittitur si.

quod est hoc aliquid et subsistens: hoc aliquid enim subsistens a nullo dependet in essendo; quod autem dependet, est ens secundum quid. Unde Philosophus accidentia vocat entia secundum quid, substantias autem entia simpliciter: similiter generationem accidentium vocat generationem¹ secundum quid, generationem substantiarum generationem simpliciter. Quod autem quaelibet forma substantialis constituat ens subsistens, posset probari ex prima via, supposita impossibilitate formarum. Ex hoc enim statim sequitur, quod omne subsistens materiale, cum sit unum subjectum unam tantum habens materiam, quod tantum sit una forma cujuslibet, quae faciat eum esse subsistens. Sed tamen, ut appareat quod ista via in se sit sufficiens, ideo ex propriis hujus viae est procedendum. Pro principio autem hujus viae sumendum est, quod omnis forma naturalis est principium alicujus motus naturalis et quietis. Omnis ergo forma naturalis quae primo advenit materiae, constituit aliquid corpus aptum natum moveri aliquo motu naturali. Tale autem est corpus dimensionatum, grave vel leve, durum vel molle. Ergo ad quancumque formam primo advenientem materiae sequuntur aliqua accidentia quae sunt necessaria ad motum. Sed talia accidentia necessario fundantur in aliqua substantia subsistente. Ergo omnis forma naturalis substantialis quae immediate unitur materiae, constituit ens subsistens. Praeterea, omne quod per se movetur, est per se ens et per se subsistens, unumquodque enim sicut est, ita operatur. Sed omnis forma primo adveniens materiae constituit ens quod per se movetur, scilicet corpus physicum. Ergo est ens per se subsistens. Et hoc specialiter considerandum est de forma corporis humani, quam quidam ponunt esse aliam ab anima. Cum enim secundum omnes forma illa corporis maneat in materia post mortem; apparet autem sensui, quod tale corpus est quoddam subsistens; sequitur quod ipsa constituit ens per se subsistens. Praeterea hoc ostenditur universaliter de omni forma substantiali sic. Forma substantialis, sicut ex hoc quod est forma vel actus, aliquid in actu constituit; ita ex hoc quod substantialis est, substantiam debet constituere. Ex hoc ergo quod est forma substantialis, debet constituere substantiam in actu, et per consequens dare esse subsistens. Sed esse substantiae est subsistere, sicut esse accidentis alteri inesse. Omnis ergo forma substantialis constituit substantiam subsistentem. Praeterea hoc persuadetur per signum. Videmus enim formas imperfectas, cujusmodi sunt formae elementorum secundum Philosophos, similiter formam vaporis, pluviae, grandinis et hujusmodi imperfectorum, constituere hoc aliquid

¹ *Al. genus hic et infra bis.*

subsistens. Quanto autem forma est perfectior; tanto dat esse perfectius; perfectius autem est esse subsistens, quam esse quo aliquid non subsistit. Irrationale ergo est dicere, quod formae perfectiores, cujusmodi sunt formae mixtorum, non debeant esse subsistentes. Sic ergo ostensum est, quod omnes formae substantiales faciunt rem subsistere.

Uterius considerandum est quod omne quod advenit rei subsistenti, oportet esse accidens: et hoc probatur per praemissa. Primo: si enim omnis forma substantialis poterit advenire subsistenti praexistenti; sed necessario constituit aliquid subsistens, et per consequens aliquid suppositum; et sic non advenit supposito praexistenti. Omne ergo quod advenit rei subsistenti, tamquam ipsam informans, accidens est. Praeterea, omne quod advenit rei subsistenti et consequitur esse substantiale, non potest esse de essentia rei; quia tota essentia rei intelligitur ut principium susceptivum ipsis esse. Comparatur enim essentia ad esse, sicut potentia ad actum. Tota ergo essentia rei sive substantia praetelligitur ipsi esse. Non ergo quod advenit rei subsistenti est de essentia rei. Erit ergo per accidens.

Istas autem rationes putant quidam fallaciter infringere dicendo, quod aliquid est subsistens completum in esse specifico: et omne quod advenit tali, cum habeat esse completum, est extra ejus substantiam, et est accidens ipsis. Aliquid autem est subsistens incompletum, non habens secundum se esse specificum. Et ideo sibi advenit forma substantialis completus ejus existentiam et ejus essentiam. Sed istud sufficienter exclusum est per praedicta. Omne enim subsistens quantumcumque incompletum sit, separatur secundum esse ab alio subsistente. Cum ergo duae formae substantiales constituentur duo subsistentia, ut ostensum est; sequitur quod neutra alteri advenit in eodem individuo, sed constituentur duo individua separata secundum esse. Duo enim subsistentia quantumcumque incompleta sint, sunt duo distincta individua. Et praeterea, genera non subsistunt nisi in suis speciebus. Esse ergo subsistens quantumcumque incompletum sit, habet esse specificatum, et per consequens essentiam completam quantum possibile est secundum gradum suum.

Propter hoc quidam adveniunt aliam cavillationem, dicendo quod forma substantialis completa perfecta adveniens rei subsistenti dat ei novum esse substantiae; sed non manet esse quod praefuit, quia sic essent duae substantiae. Et ideo dicunt quod primum esse corrumpitur in adventu formae secundae; et ideo est tantum unum subsistens. Sed illud est magis irrationale; quia esse per se consequitur formam immediatius etiam, quam prima passio suum subjectum proprium:

esse enim est actualitas formae. Quod autem per se consequitur aliquid, non potest auferri per naturam, ipso manente: unde nec propria passio potest separari per naturam a suo subjecto, dum subjectum manet: licet forte per miraculum hoc possit fieri: quod non est ad propositum. Non ergo forma aliqua, ad quam sequitur esse, potest illud esse amittere absque sui fundamenti destructione. Praeterea, nihil aliud est formam acquirere esse, quam ipsam ad actum produci, vel generari; unde generari non solum est via ad esse, sed etiam ad formam: forma enim est terminus generationis. Ergo, cum corruptio opponatur generationi, nihil aliud est formam amittere esse, quam ipsam destrui vel corrumpi.

Istis ergo sufficienter intellectis, manifestum est, quod impossibile est in uno individuo esse duas formas substantiales. Uterius etiam possunt concludi manifestissima inconuenientia ex istis. Statim enim sequitur quod forma quae ponitur aduenire subsistenti, et esse substantialis, est substantialis ex hypotesi, et non substantialis, sed accidentalis, ut ostensum est: et ita de ipsa dicuntur duo contradictoria: erit enim accidens et non accidens, substantia et non substantia. Et praesertim de anima, quae ponitur ab omnibus esse substantia, sequitur quod sit accidens, cum ponatur aduenire corpori constituto in esse per aliam formam. Uterius etiam: si forma substantialis sit accidens, inductio autem formae substantialis sit generatio simpliciter, inductio vero accidentis sit alteratio: sequitur quod generatio simpliciter sit alteratio, extendendo nomen alterationis ad productionem cuiuslibet accidentis, penes quod potest attendi aliqua alteritas in re; sicut Socrates in foro dicitur alter a seipso in theatro. Proprie tamen alteratio est secundum qualitatem. Sumpta est autem ista via probandi propositum a sententia Philosophi et sui Commentatoris in plerisque locis et diversis, quantum ad diversa quae assumpta sunt et probata. Quod enim primo probatum est, quod omnis forma substantialis constituit hoc aliquid, hoc acceptum est a principio 2 de Anima, ubi diuidit Philosophus substantiam in tria: scilicet materiam, formam et compositum: in materiam quidem quae secundum se non est hoc aliquid: et formam secundum quam iam est hoc aliquid, et tertium quod est ex his, scilicet hoc aliquid. Unde dicit Commentator, quod omnia de quibus dicitur substantia, sunt tribus modis: quorum unus est ut sit materia prima, quae per se non est formata, nec aliquid per se in actu. Secundum autem est forma, per quam habet esse hoc individuum. Tertium autem est quod fit ex istis ambobus. Vult ergo Commentator, quod substantia non dicitur de aliqua forma, nisi de illa per quam individuum est hoc aliquid. Quod quidem hoc aliquid dicitur fieri ex istis ambobus, scilicet forma

et materia tali: et non dicitur ipsum fieri ex istis ambobus et aliqua alia forma. Insufficiens enim esset haec divisio Philosophi de substantia, maxime ad propositum suum concludendum de anima, si esset aliqua forma quae constitueret hoc aliquid, et aliqua quae non constitueret hoc aliquid: nisi hoc poneret in sua divisione. Consequenter Commentator in eod. loco hoc ponit expressius: volens enim ostendere quod anima sit substantia quae est forma, accipit de ejus probatione quod forma substantialis in hoc differt ab accidente, quod subjectum accidentis est compositum ex materia et forma, et est aliquid existens in actu, quod non indiget in suo esse, accidente. Subjectum autem formae substantialis non habet esse actu nisi per illam formam, et indiget forma ut sit actu. Et postea quibusdam interpositis dicit, quod formae naturales sunt substantiae, quia cum fuerint ablatæ, aufertur nomen quod demonstrat ens secundum quod est individuum substantiae: et similiter definitio quae fit secundum illud nomen, quia auferuntur genus et differentia, et nihil remanet quod sit aliquid individuum. Et hoc valde manifestatur, ut dicit, in formis rerum simplicium: quoniam cum forma fuerit ablata, nihil remanet. Circa ista verba Commentatoris considerandum est, quod quamvis non sit ita manifestum de anima sicut de aliis formis, quod subjectum ejus non sit aliquid actu nisi per animam, et quod ipsa ablata nihil remaneat in materia; tamen omnia ista adducit ad habendum cognitionem de anima specialiter: ut patet ex processu suo. Accipit enim quod anima est prima perfectio corporis, sicut ipse dicit in definiendo animam: et ex hoc sequitur, quod non sit aliqua forma prior, per quam sit corpus. Si enim esset aliquid actus prior, subjectum animae esset compositum ex materia et forma; et ita anima esset accidens, secundum differentiam quam prius assignavit inter substantiam et accidens, nec haberet corpus esse per animam; quod cum sit impossibile, relinquatur quod sit prima perfectio corporis, ita quod nulla sit prior in corpore, et quod subjectum ejus nullum esse habeat nisi per ipsam, sed indigeat anima ut sit in actu. Et hoc magis expresse dicit idem Commentator in 8 Metaph., in fine, quod corpus et anima non est duo diversa, et corpus non existit sine anima. Vult ergo Commentator quod universaliter subjectum cuiuslibet formae substantialis nihil sit in actu nisi per illam formam: et specialiter hoc probat de substantia animae. Et hoc bene considerandum est, quia hoc de subjecto animae ab aliquibus praecipue negatur. Quod autem conclusum est supra, quod omne quod rei advenit post quaecumque formam substantialem, sit accidens, hoc satis dicit Commentator. Dicit enim 1 Physicorum, quod si materia haberet aliquam formam substantialem sibi propriam, nullam aliam reciperet, ipsa presente;

sed statim corrumpere, quam cito alia generaretur. Et paulo post dicit, quod si haberet aliquam formam, vel formae essent accidentia, vel formae esset forma. Ista autem non sequeretur, si esset aliqua forma quae posset aliam formam immediate super se recipere: si enim esset aliqua talis propria materiae,¹ etiam si esset de substantia materiae, non oporteret eam corrumpi in adventu alterius formae, sed potius perficeretur: nec etiam oporteret formam supervenientem esse accidens. Ad hoc autem, ut dictum suum habeat veritatem, oportet quod nulla forma sit quae non constituat hoc aliquid; ita quod omnis forma adveniens sit accidens. Et propter hoc antiqui ponentes principium materiale esse corpus aliquid, puta, ignem aut aerem, dixerunt tamquam necessarium suum consequens poni, quod omnes formae essent accidentia. Unde Commentator in 3 Physicorum dixit quod si formae elementorum remaneret in actu differentes ab aliis formis, necesse esset ut nullum ens generaretur ab eis diversum in forma substantiali, sed tantum in accidentibus. Quod autem conclusum est supra de anima, quod ipsa esset accidens, si adveniret alicui formae, hoc satis habetur ex verbis Commentatoris jam dictis, 2 de Anima. Quod autem ulterius concludatur, quod generatio esset alteratio, satis diffuse ostendi potest ex verbis Philosophi. Dicit enim 1 de Gen. dans intentionem suam, quod universaliter determinatum est de generatione et corruptione, alteratione, et ceteris transmutationibus. Ubi notandum, quod hoc dicit universaliter, ne quis dicat quod quae sequuntur non se extendant ad omnia generabilia, sed ad quaedam. Et cito post subiungit, quod quicumque putaverunt omnia ex uno aliquo principio materiali quod sit corpus, puta ignis vel aer, necesse habebat ponere generationem alterationem esse, et quod prius generatur, solum alterari. Cujus causam assignat postea dicens: Semper enim manet secundum eos, unum et idem subjectum in actu. Tale autem alterari dicimus. Unde ipsi ponentes consequenter suis principii generationem nihil aliud esse dicebant, quam alterationem, ut ibid. dicitur. Vult ergo Philosophus quod in quacumque transmutatione manet subjectum aliquid in actu, illa transmutatio est alteratio: et si ponatur quod illa est generatio, generatio dicitur alteratio. Istud patet etiam ex processu sequenti magis expresse; quia sequitur ibi, universaliter de generatione et corruptione simplicis. Assignat enim causam, quare universaliter sit dictum de generatione omni, dicens quod Plato insufficienter determinavit de eis: non enim scrutatus est de omni generatione et corruptione, sed de ea quae est elementorum. Ex verbis ergo Philosophi patet, quod

¹ *Al.* propria materia.

ea quae ibi determinavit de generatione, sunt universaliter ad generationem cujuslibet substantiae pertinentia. Ibi autem secundum sententiam propriam determinavit manifeste, quod id ex quo est generatio, et id ex quo est corruptio, est substantia in potentia tantum; nec est actu quid, nec quantum, nec quale, et sic de aliis. Tale autem non est aliquid, nisi materia intellecta sine forma omni. Et ideo oportet per intentionem Philosophi, quod in illo ex quo generatio est, nulla forma remaneat apud generationem, nec substantialis nec accidentalis; illud enim quod manet, est illud ex quo est generatio. Unde vult, quod illud ex quo est generatio, est non ens; et quod illud non est alterum contrariorum, sed materia: et ideo semper in substantiis, unius generatio est alterius corruptio, et e contrario. Unde dicit quod nihil actu manet apud generationem; et quod patet ex consequentibus: quia consequenter assignans differentiam inter generationem et alterationem, dicit quod alteratio est quando manente substantia sensibili, fit transmutatio in passionibus; puta quando corpus sanum fit languidum, unum et idem manens. Quando autem totum transmutatur non manente aliquo sensibili in eodem subjecto, sicut ex semine toto fit animal, et ex aqua aer, tunc est ejus generatio, et alterius corruptio. Et addit expresse postea sic: quando nihil manet, cuius alterum sit passio, vel accidens vel generatio et corruptio, est materia propria et maxime subjectum generationis et corruptionis susceptibile. Ex isto processu habetur maxime secundum sententiam Philosophi, quod nunquam in generatione aliqua una forma advenit alicui subjecto existenti in actu per priorem formam quae remanet: sed oportet cum inductione unius esse abjectionem alterius, et solam materiam esse subjectum: alioquin generatio esset alteratio. Istud autem potest ostendi esse de mente Philosophi, si consideremus quomodo 5 Physicorum, ostendit generationem non esse motum, propter hoc quod illud quod generatur non est ens. Distinguit enim primo non ens, dicens, quod omnis mutatio est de subjecto in subjectum, vel de subjecto in non subjectum: et quod non subjectum sive non ens dicitur dupliciter: uno modo simpliciter; alio modo secundum quid, ut appareat¹ magis de quo ente dicat vel intendat: et inter alios modos accipit non ens, quod nihil est in actu, unde manifestum est, quod non potest moveri. Et ex hoc sic arguit: illud quod non est aliquid in actu, sed simpliciter non ens, non movetur. Quod autem generatur, est non ens simpliciter. Ergo quod generatur non movetur, et per consequens generatio non est motus. Ad hoc autem quod illa ratio valeat, oportet quod illud quod

¹ *Al.* appareat.

generatur, si non ens simpliciter, sic ut non sit mobile. Si autem esset ens per aliquam formam quantumcumque imperfectam, quae constitueret corpus; jam esset aliquo modo ens, sic ut moveri posset, licet non esset in specie completa. Oportet ergo, quod ipsius quod generetur nulla sit forma in materia, ut sic sit simpliciter non ens: et ita sola materia remanebit apud generationem, et nulla forma ejus quod generatur.

Et ut istud manifestum appareat, excludam cavillationem quae istum processum impedire videtur secundum quosdam. Dicunt enim aliqui, quod ratio Philosophi non accipit quod illud quod remanet in generatione sit simpliciter non ens; sed quod illud quod generatur sic, sit simpliciter non ens actu. Licet autem praexistat generationi quandoque quoddam corpus quod manet, et per generationem pericitur; tamen illud corpus praexistens non est illud corpus quod generatur, nisi potentia tantum; generatum autem actu est ipsum compositum ex praexistente subjecto et forma per generationem. Sed ista verba vana sunt: quia si recte consideramus, non differt quantum ad propositum, utrum accipiatur in ratione Philosophi: quod subjectum generationis sit non ens simpliciter, vel alio modo; vel quod illud susceptivum formae quod manet apud generationem sit non ens simpliciter. Quia quodcumque dicatur, oportet quod ratio ad hoc quod valeat, procedat ex non entitate ejus quod manet. Non enim potest ratio procedere ex non ente generato secundum illam formam solum quae inducitur per generationem, ut intelligatur non ens solum propter carentiam illius, ita quod sit ens per aliam formam: sic enim est in omni motu, quod id quod producitur, nondum est per formam quae est terminus motus: puta, cum fit homo sanus, dum movetur ad sanitatem, non est sanus, quia deficit sanitas quae est terminus motus. Sed tamen illa non entitas non sufficit ad ostendendum quod sanatio non est motus, eo quod illud susceptivum sanitatis quod manet in sanatione, sit ens quod moveri possit, cum sit homo. Talis ergo non entitas non excludit transmutationem sibi contingentem non esse motum. Procedit ergo ratio Philosophi ex non entitate generali simpliciter, ut scilicet nihil ejus sit in actu, quod maneat in generatione; et hoc patet ex littera Philosophi ibidem. Dicit enim quod aliquid est non ens, aut non album, aut non sanum, quod tamen contingit moveri per accidens, est enim homo. Quod autem simpliciter est non ens actu, vel non aliquid, hoc nullo modo contingit moveri. Hoc autem ideo dicit, ut appareat, quod ratio sua non procedit de non ente tali, quod uno modo est aliquid actu, licet alio modo sit non ens: alias ratio sua nullius esset vigoris. Si enim maneret aliquid corpus apud generationem, illud esset ens ad motum se habens passive.

Quod autem accipitur in ratione, quod id quod generatur, ante generationem suam non sit in specie completa, sed etiam quod nullo modo actus ejus sit quod maneat apud generationem, verum est: et hoc est nihil in actu, sed per solam materiam subjecti generationi oportet. Et hoc est quod Commentator dicit ibidem: quod cum esse materiae primae non admisceatur actus, impossibile est quod moveatur: et paulo post addit, quod generatio in substantia non est motus: quoniam quod generatur in ea est non ens simpliciter, et ens in potentia, quoniam transmutatur, et exit de potentia in actum. Et non est ita de generatione accidentis: transmutatum enim in ea est ens in actu, licet transmutetur secundum quod est in potentia. Ecce secundum Commentatorem, quod ratio Philosophi procedit per causam; et per consequens demonstrative generatio non est motus, ut ibidem dicit. Qui ergo concedit quod generatio non est motus, et tamen apud generationem manet aliquid in actu, ipse concedit effectum, et negat causam ipsius. Aliam cavillationem alii ponunt dicentes propositionem Philosophi, scilicet, Quod generatur est non ens, simpliciter veram esse in rebus inanimatis quantum ad generationem, quae est inductio ultimae formae. Sed illud est impossibile: tum quia scientia libri Physicorum est de universalibus naturae, et ita se extendit tam ad animata, quam ad inanimata: tum etiam quod littera sua hoc manifeste concludit. Postquam enim ostendit quod generatio et corruptio non sunt motus, sed mutationes per contradictionem; concludit ex hoc, quod tantum necesse est illam mutationem esse motum, quae¹ est ex subjecto in subjectum. Talem autem dicit solum esse inter contraria vel media: et ita, cum in substantiis nunquam sit contrarietas, sequitur quod universaliter probatum sit de omnibus substantiis, quod generatio earum non est motus. Et praeterea illa cavillatio prius expulsa est per litteram Philosophi lib. 1. de Generatione, ubi dicit hoc idem. Patet ergo secundum Philosophum, quod oportet dicere quod nulla forma maneat in generatione, ut vitemus hoc inconveniens, scilicet generationem esse alterationem. Commentator enim in multis locis ad intentionem Philosophi dicit lib. 1. Phys., quod si materia prima haberet aliquam formam sibi proportionatam, tunc generatio in substantia esset alteratio. Dicit enim in libro de substantia Orbis, quod generatio et alteratio differunt in hoc, quod Aristoteles vocat transmutationem individuorum in suis substantiis cogere suum subjectum non esse ens actu, et non habere formam quae subjiaciatur. Si enim haberet formam, nullam aliam reciperet, nisi illa destructa: unum enim subjectum habere nisi

¹ Al. qui.

unam formam impossibile est. Ecce quod Commentator assignat causam, quia materia dum habet unam formam, non potest recipere aliam, quia impossibile est quod unum subiectum habeat nisi unam formam: et huius ratio supradicta est, quia scilicet una includit privationem alterius in materia. In libro autem uno de Generatione multa dicit ad istam quaestionem, et similiter in libro Physicorum. Sed quia eadem est sententia cum supradictis, ideo pertranseo, ne propter multitudinem auctoritatum, lectori fastidium generetur. Et accedo ad tertiam viam principalem propositi ostensivam.

PARS TERTIA

Quaedam loca huius tertiae partis ex imperitia vel negligentia librariorum apparent esse corrupta, ita ut non raro legitimus sensus aegre admodum percipi valeat. Ad minuendas obscuritates aliqua verba caractere italicico subjecta sunt.

Tertia via sumitur ex rei unitate. Non enim substantia generata esset simpliciter una si ad ejus essentiam pertinent plures formae; et hoc ex prima via supra posita, scilicet de impossibilitate formarum in eadem materia, manifeste sequitur. Similiter et ex secunda quae sic patet. Ab eodem res habet quod sit ens simpliciter, et quod sit unum simpliciter: nam unum nihil addit supra ens, nisi rationem indivisionis. Unde unum esse est unicuique esse, ut dicit Philosophus 4 Metaph. (num. 3.); sed a forma substantiali, quantumcunque imperfecta res, habet quod sit ens simpliciter, scilicet hoc aliquid, ut estensum est; ergo ab eadem habet unitatem simpliciter. Omne ergo superveniens erit additum respectu unitatis simpliciter, et per consequens ex ipso praesistente non erit unum simpliciter. Quando igitur una forma supervenit alteri, secunda forma erit quiddam additum essentiae ejus cui advenit, et non constituet unum cum eo cui advenit. Unde sicut homo albus, vel luscus, (vel) musicus est ens per accidens, ita est unum per accidens.

Ex propriis autem propositionibus huius viae supra positae potest ostendi propositum sic. De ratione formae est quod actu dividat seu distinguat illud, cuius est, ab omni alio. Duae ergo formae faciunt duo divisa. Oportet enim quod una sit actualiter divisa ab alia. Ubicumque sunt duae formae necesse est quod sint duo actu divisa, quia est ipsa essentia simpliciter divisa.

Sed divisio simpliciter opponitur unitati simpliciter; ergo aggregatum ex duabus formis non est unum simpliciter: cum igitur quaelibet substantia generata sit unum simpliciter, impossibile est quod duas habeat formas in sua essentia; quia divisio alicujus rei ab aliis consequitur omnem formam et non potest unitas rei in se stare cum pluribus formis, quae seipsas ab invicem dividunt.

Ista via suscepta est a Philosopho et Commentatore in pluribus locis. Dicit enim Philosophus VII Metaph. quod ex duabus substantiis in actu non fit unum. Actus enim distinguit. Et Commentator dicit ibidem quod, una substantia in actu non fit ex duabus substantiis in actu; et causa in hoc est, quia actus distinguit et facit esse divinum et duo; et ideo impossibile est quod unum sit ex duobus in actu. Secundum Commentatorem, causa distinctionis est actus: ex quo sequitur quod duo actus causant duas distinctiones, nec impeditur hoc si recipiantur duo actus in eodem subjecto, quia causa distinctionis est actus. Unde musicus, et grammaticus licet sint in eodem subjecto, non tamen sunt unum nisi, per accidens.

Et quod ad unitatem substantiae requiratur quod ejus sit tantum una forma, habetur a Commentatore II de anima, qui dicit sic: Compositum non dicitur unum nisi per unitatem existentem in forma. Materia enim non dicitur hoc nisi per formam; et quia materia non differt a forma in composito, nisi potentia: et compositum non est ens in actu nisi per formam; compositum non dicitur unum nisi quia sua forma est una. Ista verba dicit Commentator ad experimendum quod illud quod congregatur ex anima et corpore fiat unum, sicut ipse innuit ibidem; et ita vult manifeste quod in rebus animatis est unum ex unitate formae.

Unde ipse Philosophus postquam conclusit quod anima est actus primus corporis physici organici, statim ex hoc infert Commentator sic; unde non oportet quaerere si unum est anima et corpus etc. Et Commentator exponens eum dicit, quod cum declaratum est quod anima est prima perfectio corporis naturalis, et quod animatum non habet esse nisi ex eo quod habet animam, non est dubitandum quominus anima et corpus cum sint duo fiant unum, sicut non est dubitandum quod in cera et in figura unum fiat resultans ex eis, et universaliter in materia. Haec enim nomina unum et ens, licet dicantur pluribus modis, tamen prima perfectio in omnibus istis, scilicet forma, magis digna est ut habeat hoc nomen, scilicet unum et ens, quam illud quod est aggregatum ex materia et forma. Congregatum enim non dicitur unum nisi per unitatem existentem in forma. Ecce, quod secundum Commentatorem unitas com-